

NOTER

JOHN CHR. JØRGENSEN: *Leif Panduro*

(1) Brev af 21.3.1966 fra Panduro til Rifbjerg. Utilg. 709. – (2) Klaus Rifbjergs samling. Utilg. 709. – (3) Brev af 15.6.1974 fra Panduro til Gitte Gottlieb. Utilg. 713. – (4) Leif Panduros efterladte papirer. Utilg. 710. – (5) John Chr. Jørgensen: *Leif Panduro. En biografi*. Kbh. 1987. – (6) Jf. § 43 i *Bekendtgørelse af lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker* af 15.4.1975 – (7) Brevene til Klaus Rifbjerg: Utilg. 709. Brevene til Lise Corfitzen, Ole Gottschau, Frederik Dessau og John Chr. Jørgensen: Utilg. 713. – (8) Se (5) s. 120. – (9) Se (5) s. 415–416. – (10) Håndskriftafdelingen. Acc. 1974/199. – (11) Se (5) s. 392 og 400. – (12) Brev af 1.1.1975 fra Panduro til Benny Andersen og Rifbjerg. Utilg. 713. – (13) Se (5) s. 268ff. – (14) I *Den ufuldendte dommer*. Kbh. 1986. – (15) I *Information* 24.12.1986. – (16) Til *Daniels anden verden*, 1970 og til *Den ubetænksomme elsker*, 1973. Håndskriftafdelingen. Acc. 1974/199. – (17) Klaus Rifbjergs samling. Utilg. 709. – (18) Elsa Gress' papirer. Acc. 1978/142. – (19) Jesper Jensens samling. Utilg. 692. – (20) Ragnhild Bjarkes samling. Utilg. 659. – (21) John Chr. Jørgensen: *Leif Panduro. Radio, film, teater, TV*. Kbh. 1973. – (22) Birgitte Hesselaa: *Leif Panduro. Romaner, noveller, journalistik*. Kbh. 1976. – (23) Se (5) s. 418. – (24) Se (5) s. 312. – (25) Båndende befinder sig hos John Chr. Jørgensen. – (26) Se (5) s. 383. – (27) Se (5) s. 180. – (28) Se (5) s. 97. – (29) Se (5) s. 415–416. – (30) Se (5) s. 108. – (31) Udg. med efterskrift af John Chr. Jørgensen under titlen: *Bare det hele var anderledes. Noveller fra 1950'erne*. Kbh. 1987.

(32) En biografi, der går så tæt på personlige forhold, som Panduro-biografien gør det, må naturligt skabe både nyfgenhed og animositet. Men selv for en, der kender medierne indefra, var det overraskende, at B.T. den 8.1.1987 forsøgte at sælge en nyhed om Panduros liv som „et helvede“, angiveligt bygget på en læsning af biografien, og hans kærlighedsliv som et „trekantforhold“. Bladet dementerede på mit forlangende denne udlægning den 15.1. men fortsatte udnyttelsen af stoffet den 19.1. ved at bringe et stærkt ubehageligt foto af Panduros far efter likvideringen. Jeg mærkede i disse dage for første gang, at nogle af mine kilder overvejede, om det havde været rigtigt af dem at give så mange oplysninger fra sig. Da imidlertid den første storm havde lagt sig, og Esther Panduro af nogle anmeldere tilmed var blevet rost for sin åbenhed over for biografen (f.eks. Brostrøm i *Information* og Kistrup i *Berlingske Tidende*, begge 16.1.1987), faldt sagen til ro igen. Flere af mine kilder reagerede positivt på læsningen af biografien, ingen

direkte negativt. Rudi Panduro meddelte mig, at han ikke havde et ord at ændre i behandlingen af Ringsted-årene, herunder portrættet af hans forældre. Ragnhild Bjarke, den ældste af mine meddelere, ringede og takkede mig for loyal behandling. Hun havde nogle måneder forinden spurgt, om jeg ventede med at udgive biografien, til hun var død (fordi der stod noget ufordelagtigt om hende). Jeg havde beroliget hende. Mindre end en måned efter udgivelsen døde hun, 88 år gammel. Skulle jeg være begyndt på biografien i 1987 og ikke i 1984, ville jeg være gået glip af vigtige oplysninger om Leif Panduros barndom.

BRUNO SVINDBORG: *Digtsamlingen Fuga*

(1) Ivan Malinowski: *Fuga*. Illustreret af Dea Trier Mørch. Kbh. 1985. – (2) Materialet er indgået i Håndskriftafdelingen med katalogsignaturen Acc. 1986/6 (Ivan Malinowskis samling), og Utilg. 661 (Dea Trier Mørchs samling). Båndinterviewet blev taget i januar 1987 af Carl Erik Bay og Bruno Svindborg. – (3) Forlæggeren Alexander Taylor, Curbstone Press, som i 1986 udgav en amerikansk oversættelse af *Fuga*. – (4) Ivan Malinowskis datter, lyrikeren Nina Malinowski.

OLE LANGE: *Kinch-affæren*

(1) De i 1913 afleverede Kinch-papirer findes i Håndskriftafdelingens særsamling 'Additamenta', i det følgende angivet med signaturen: Add.(nr.)Fol. Om Kinch-papirernes forhistorie, Kinch-affærens detaljerede forløb og ØK's regnskabspraksis se også Ole Lange: „Den hvide elefant. H. N. Andersens eventyr og ØK 1852-1914“. Kbh. 1986. Vedr. debatten i dagspressen efter udgivelsen se Politiken 11.11. (Niels Klerks anm.), 19.11. (Niels Egebak), 22.11. (Ole Lange) og 18.12.1986 (N. Klerk), samt 22.1. (O. Lange) og 23.1.1987 (N. Klerk). Berlingske Tidende 22.1. (P. Stuer Lauridsen), 28.1. (Kristian Hvidt), 1.2. (Stuer Lauridsen) og 10.2.1987 (Bent Jensen). – (2) 1971/173 Em. Kinch/ØK. Håndskriftafdelingen, Det kgl. Bibliotek: Otte kapsler afleveret i 1971 efter P. Kinch. I det følgende angivet med 1971/173 EK/ØK og kapslens/læggets betegnelse. – (3) H. N. Andersen: „Om halvaarlige Regnskabsaflæg-gelser“. Politikens kronik 4.3.1911. – (4) Fra de seneste år kan i flæng nævnes diskussionerne omkring Chr. Rovsing-koncernens kritiske udvikling 1983-84, Kay Wilhelmsens krak, Kronebankens tvivlsomme fusionsopgørelse og halvårsmeddelelse 1984, de omdiskuterede regnskaber for F. L. Smidth for 1981 og 1982 og for Baltica 1984, debatten omkring Flexplan, Delmacs regnskab og emission og Vølunds fusion 1984-85 samt det omdiskuterede 1978-regnskab for B&W i Bonde Nielsen-sagen. Se også Ole Lange: „Statsautoriserede revisorer – tillidsmænd for offentligheden eller gidsler for firmaer og fupmagere?“ Festskrift. Udgivet i anledning af Foreningen af Statsautoriserede Revisorers 75 års jubilæum 12. januar 1987, s. 10 og 17ff. Udtrykkene

'pyntning' og 'sminkning' om regnskaber bruges af både Kinch og Bransager i artikelserien om Kinch-sagen i Venstres Folkeblad i Ringsted 1-12.12.1913.

(5) Revisorloven af 14.5.1909 var en direkte følge af Alberti-skandalen 1908. Festskrift s. 16. - (6) Voldgiftskendelsen af 5.9.1911, Add. 350 Fol. O. Hess: „Nogle Bidrag til Belysning af d'Herrer Frederik og Emanuel Kinchs Forhold til Det Østasiatiske Kompagni og dets Seniorchef Etatsraad Andersen med særligt Henblik paa den i Slutningen af 1913 af Hr. Emanuel Kinch udsendte Pjece kaldet: Tre Indlæg ved Overretten og en Overretsdøm i Sagen Dir. Em. Kinch mod Det Østasiatiske Kompagnis Formand“. Kbh. Dec. 1913. Maskinskrevet manuskript, 78 s. Sign. O. H. Alexander Foss' privatarkiv. Rigsarkivet. - (7) Kinchs 3. indlæg s. 18 og 134, Add. 348 Fol. Opsummering af Kinchs anklager mod Andersen og henvisninger til dokumentation og bilag i lægget H. N. Andersens Synderegister, kapslen Avisudklip, korrespondance m.m., 1971/173 EK/ØK. - (8) Kinchs 1. indlæg s. 23-30 m. bilag, Kinchs 2. indlæg s. 51-53 og 137 m. bilag, Add. 344 og 346 Fol. Oversigten H. N. Andersens Synderegister, Avisudklip, korrespondancer m.m., 1971/173 EK/ØK. - (9) Andersen til Kinch 28.2.1901, kapslen Korrespondance 1, 1971/173 EK/ØK. - (10) Andersen til Kinch 3.12.1903, lægget Hovedkonterets Breve til Filialen, kapslen Korrespondance 1, 1971/173 EK/ØK. - (11) Niels Klerk i Politiken 11.11. og 18.12.1986 og 23.1.1987. Dr. phil. Per Boje i sin anm. i Historie. Jyske Samlinger, 1987. - (12) Kinchs 1. indlæg s. 128, Add. 344 Fol. Lægget H. N. Andersens Synderegister s. 10, kapslen Avisudklip, korrespondance m.m. Blåt hefte nr. 1 s. 4 i kapslen Em. Kinchs Pjece, begge i 1971/173 EK/ØK. Voldgiftskendelsen s. 14-15, Add. 350 Fol. - (13) Se (4). - (14) Voldgiftskendelsen s. 12ff og 32, Add. 350 Fol.

(15) Notat fra august 1899, kapslen Korrespondance 2, blåt hefte nr. 3 s. 7ff, kapslen Em. Kinchs Pjece, begge i 1971/173 EK/ØK. Se også ØK's regnskab og beretning for 1899 og 1900. - (16) Voldgiftskendelsen s. 10, Add. 350 Fol. Kinchs 3. indlæg s. 128 ff, Add. 348 Fol. - (17) Kinchs 3. indlæg s. 16-18, Add. 348 Fol. Lægget H. N. Andersens Synderegister, kapslen Avisudklip, korrespondancer m.m., 1971/173 EK/ØK. - (18) Andersen til Fr. Kinch 1.11.1900 og 22.8.1901, blåt hefte nr. 3 s. 14-15, kapslen Em. Kinchs Pjece, 1971/173 EK/ØK. Kinchs 1. indlæg s. 24, Add. 344 Fol. - (19) Andersen til Kinch og Guldberg 23.5. og 21.11.1901 m. bilag samt 20.6.1904, lægget Hovedkonterets fortrolige Breve til Filialen, kapslen Korrespondance 1, 1971/173 EK/ØK. - (20) Andersen til Kinch 18.9 og 12.11.1898, Guldberg til Kinch 11.3.1903, kapslen Korrespondance 1, 1971/173 EK/ØK. - (21) Om krisen og Kinch-affæren i detaljer se Ole Lange: „Den hvide elefant“, kap. 6 og 8. - (22) Notat af Kinch 12.4. på grundlag af oplysninger fra Jacob Henningsen og Henrik Cavling, Kinch til ØK's bestyrelse 9.7.1912, kaptajn Schack til Kinch 9.7.1913, kapslen Avisudklip, korrespondance m.m., 1971/173 EK/ØK. - (23) Den alfabetiske liste med de 778 nøglepersoner findes i en sort notesbog, kapslen Em. Kinchs Pjece, 1971/173 EK/ØK. - (24) Ole Lange: „Den hvide elefant“, s. 202 ff. Kinchs sorte notesbog, kapslen Em. Kinchs Pjece, 1971/173 EK/ØK. Thaning & Appel til Kinch 12.12.1913, Torben Arntzen til Kinch 13.12.1913, Koefoed til Kinch 15.1.1914, kapslen Avisudklip, korrespondance m. m., 1971/173 EK/ØK. Venstres Folkeblad 11-12.12.1913. Dir. Ove Ringberg, Landmandsbanken, til Koefoed 6.12.1913. M. Koefoeds privatarkiv, Rigsarkivet. - (25) Venstres Folkeblad 12.12.1913.

LARS PETER RØMHILD: *Valdemar Vedel og Harald Høffding*

(1) Artiklens materiale er Høffdings breve til Vedel (på Det kgl. Bibliotek: NkS 4465,4^o) og Vedels breve til Høffding (NkS 3815,4^o); desuden Vedels dagbog fra ungdomsårene (NkS 4465,4^o.18). Hertil deres trykte omtaler af hinanden – Høffding: „Valdemar Vedel“, Ill. Tidende 20.1.1907. „Erindringer“ 1928, især s. 122, 186–88. – Vedel: Anm. af Høffding: Etik (1887) i Tilskueren 1887, s. 549–56. Anm. af Høffding: Ethiske Undersøgelser (1891) i Nordisk tidskrift, Stockholm 1892, s. 78–82. „Harald Høffding“, Ill. Tidende 10.11.1895. „Harald Høffding som Opdrager“, Nationaltidende (Aften) 10.3.1913. Optrykt i Vedels bog „Firnernes førere“ 1923. „Prof. Vald. Vedel om Harald Høffding“, Dagens Nyheder 2.7.1931. „Ved Harald Høffdings Baare“, Dagens Nyheder 7.7.1931. – (2) I Tilskueren 1889–90, med udgangspunkt i Brandes' „Aristokratisk Radikalisme. En Afhandling om Friedrich Nietzsche“. – (3) Afhandlingerne „Shakespeare og Renæssancen“ i Tilskueren 1910, og „Den digteriske Barokstil omkring Aar 1600“ i Edda II, Kristiania 1914. Derpå bogen „Barok i italiensk og spansk Aandsliv“ 1918. – (4) Se brev af 18.3.1915 fra Vedel til Høffding.

(5) Brev af 11.11.1895 fra Høffding til Vedel. Sml. Vilh. Andersen: „Folk og Mennesker“ 1919, s. 219 f. – (6) Brev af 27.6.1899 fra Vedel til Høffding. – (7) Brev af 28.11.1883 fra Høffding til Vedel. – (8) Brandes i en artikel om Høffdings filosofihistorie, optr. i Brandes' „Samlede Skrifter“ 13, 1903, s. 519–22. If. Brandes har Høffding skrevet med større sympati om Rousseau end om Voltaire. Høffding er vist kommet til at bytte om på navnene i brevet til Vedel. Det er rigtigt, at Brandes mener, Høffding på den ene side er et forstands- eller tankemenneske, på den anden side har en præference for følelsesmennesket Rousseau over for fornuftsmennesket Voltaire. – (9) Brev af 11.11.1895 fra Høffding til Vedel. – (10) Brev, dat. „Mandag“ [d: 24.5.1887] fra Høffding til Vedel. – (11) Brev af 11.7.1887 fra Høffding til Vedel. – (12) Brev af 26.1.1888 fra Høffding til Vedel. – (13) Brev af 19.5.1888 fra Høffding til Vedel. – (14) Brev af 1.7.1888 fra Vedel til Høffding. – (15) Brev, dat. „Mandag Morgen d. 1. [d: 2.] Juli 1888“, fra Høffding til Vedel. – (16) Brev af 25.7.1890 fra Vedel til Høffding. – (17) Brev af 30.1.1891 fra Vedel til Høffding. – (18) Under sin strid med Høffding om Nietzsche havde Brandes i artiklen „Det store Menneske, Kulturens Kilde“ skrevet: „Professor Høffding er nu blandt de moderne Etikere en af de mindst stemningsrige, men ogsaa en af de mindst ensidige.“ (Tilskueren 1890, s. 7). – (19) Brev af 9.9.1890 fra Vedel til Høffding.

(20) Brev af 24.11.1890 fra Vedel til Høffding. – (21) Brev af 8.1.1892 fra Høffding til Vedel. – (22) Brev (I) af 22.4.1892 fra Høffding til Vedel. – (23) Brev (II: „Fredag Eftermiddag“) af 22.4.1892 fra Høffding til Vedel. – (24) Brev af 10.5.1892 fra Høffding til Vedel. – (25) Vedels „Om Nydannelse i Tidens Aandsliv“ er trykt i Tilskueren 1892, s. 273–91, og optrykt i hans bog „Menneskelighed“ 1920. – (26) Se: „Breve fra Julius Lange“, udg. af P. Købke 1902, s. 277–81. – (27) Brev af 23.9.1892 fra Høffding til Vedel. – (28) Jf. Vilh. Andersen – Vald. Vedel: Brevveksling 1894–1939, udg. af Per Dahl 1987. – (29) Brev af 31.8.1905 fra Vedel til Høffding. – (30) Motiveringerne i Videnskabernes Selskabs arkiv. – (31) Brev af 15.2.1918 fra Høffding til Vedel. – (32)

Høffding: „Erindringer“ 1928, s. 185ff. og Vedel: „Af Dagens Tekst“ i Tilskueren 1899, s. 469–76. – (33) Den anonyme leder: „En Farisæer“ 5.8.1905. Sv. Langes kronik „Valdemar Vedel“ 17.8.1905. Kronikken er optrykt i det posthume Lange-udvalg: „Meninger om Litteratur“ 1929, s. 193–98. – (34) Vilh. Andersens kronik „Upopularitet“ i Politiken 13.8.1905 er optrykt som første del af Vedel-afsnittet i hans essaysamling „Folk og Mennesker“ 1919, s. 211ff. Vedels takkebrev til Andersen er trykt som nr. 38 i Vilh. Andersen – Vald. Vedel: Brevveksling 1894–1939, udg. af Per Dahl 1987.

(35) I Politikens kronik 6.1.1907. – (36) Brevet findes ikke blandt Høffdings papirer; derimod ligger der en koncept blandt Vedels papirer. – (37) Brev, dat. „Fredag Aften 11/1 07“ fra Høffding til Vedel. – (38) Brev af 13.1.1907 fra Høffding til Vedel. – (39) Brevkort af 21.1.1907, dat. „Mandag Morgen“, fra Høffding til Vedel. – (40) Flere af Langes breve fra 1892-kontroversen er optrykt i: „Breve fra Julius Lange“, udg. af P. Købke 1902. Han mindes den med en dybt karakteristisk beklagelse i et brev af 11.8.1895 til Vedel, optrykt i Købkes bog s. 328f. – (41) Brev af 2.5.1909 fra Vedel til Høffding. – (42) Brev af 1.9.1912 fra Vedel til Høffding. – (43) Artiklen „Humanisme“ i Tilskueren 1899, s. 133–53, er optrykt i Vedels essaysamling „Menneskelighed“ 1920; her anføres førstefremlæggelsen „I Studentersamfundet 1891“. – (44) Brev af 27.6.1899 fra Vedel til Høffding. – (45) Brev af 30.1.1901 fra Høffding til Vedel. – (46) Brev af 3.3.1901 fra Høffding til Vedel. – (47) Brev af 30.9.1910 fra Vedel til Høffding. – (48) Vilh. Andersen i „Illustreret dansk Litteraturhistorie“ IV, 1925, s. 341, 343, 346. – (49) Om Rubows bedømmelse af Høffding, se Rømhild: „Tradition og fantasi“ 1976, s. 15f, 129–32. – (50) Brev af 7.5.1916 fra Vedel til Høffding. – (51) Et helt separat skriftemål, „Apologia“, blev i oktober 1928 overgivet Vedel. – (52) „Ved Harald Høffdings Baare“, kronik i Dagens Nyheder 7.7.1931. – (53) Dagens Nyheder 3.7.1931.

BERTIL NOLIN: *Kritikeren bag masken*

(1) Olav Harsløf: „Den konservative myte om Georg Brandes og ‘det moderne gennembrud’“ i *Den politiske Georg Brandes*, red. af Hans Hertel og Sven Møller Kristensen. Kbh. 1973, s. 162, hvor Harsløf citerer Henning Kehler. – (2) Svend Bjerg: „Den selvbiografiske genre“ i *Selvbiografien*. Viby J., s. 9f. – (3) Georg Brandes' dagbog fra Berlineropholdet 1879–82. Brandesarkivet. – (4) Victoria Benedictsson: *Stora boken och dagboken III. Dagbok 1886–1888*. Utgiven och kommenterad av Christina Sjöblad. Stockholm, 1985. – (5) Gertrud Rung: *Georg Brandes i Samvær og Breve*. Kbh. 1930, s. 11f. – (6) Brandes' forhold til det juridiske er bl.a. behandlet af Henry J. Gibbons i *Georg Brandes: The making of an aristocratic radical*. Yale 1980. Se også Carl Erik Bay: „Georg Brandes som ‘jøde’“ i *Fund og Forskning* XXVI, 1982–83, s. 107–24. – (7) Brandes skrev et essay om Johannes V. Jensen til Politiken, 24.10.1904. Det er stort set positivt og indledes med ordene: „Det er en Fornøjelse at læse Johannes V. Jensens Himmerlands-historier [...]“. Optrykt i *Samlede Skrifter* 15, s. 293–98. – (8) „Naar De reiser, hvad skal der saa blive af de unge Mænd, der i Litt. have sluttet sig til Dem! Jeg svarede: ‘De skal

blive Forrædere – hvad Andet?” Brandes til Levison 25.4.1878. Citeret efter Bertil Nolin: *Den gode europén*. Stockholm 1965, s. 91. – (9) Om det opsigtsvækkende brud med Clemenceau se Bertil Nolin: *Georg Brandes*. Boston 1976, s. 172f. En udførlig dokumentation i forbindelse med de breve og artikler, der udveksledes mellem Brandes og Clemenceau, kan læses i Paul Krügers udg. af *Correspondance de Georg Brandes. Notes et références I*. Copenhagen 1952, s. 101ff. Om bruddet med Vilhelm Andersen har Steen Johansen skrevet i *Danske studier* 1967. Her er deres breve også gengivet med undtagelse af det svar, som Brandes skrev på Andersens sidste forsøg på at genoprette den venskabelige forbindelse i 1922. Svaret var efter dagbogen at dømme koldt afvisende. – (10) Optrykt i Georg Brandes: *Verdenskrigen*. Kbh. 1916, s. 254–61. – (11) En af Brandes' polske venner. Se Bertil Nolin: *Den gode europén*. Stockholm 1965, s. 209ff. – (12) Herbert Iversen var en ung, højt begavet filosof, som Brandes havde brevvekslet med. Se Carl Erik Bay: „Georg Brandes og Herbert Iversen. En brevveksling“ i *Fund og Forskning* XXIV, 1979–80, s. 197–219. – (13) Se Hans Hertel: „Georg Brandes mellem socialdemokrater, marxister og kulturradikale“ i *Den politiske Brandes*, red. af Hans Hertel og Sven Møller Kristensen. Kbh. 1973, s. 213f.